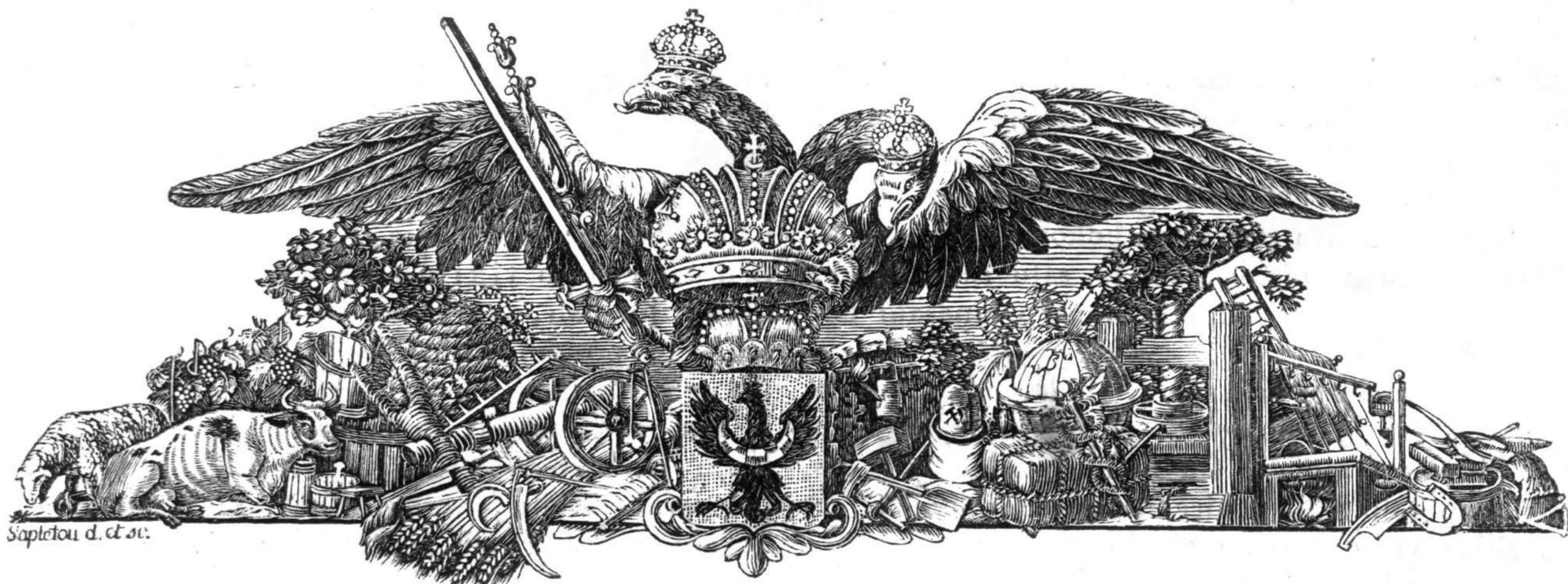

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 15.

V frédo 10. Maliturna.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hihi 195 v Šalendrovi ulizi bliso Brega; sa Ljubljano in sa tiste, ki jih ne dobivajo po pofhti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natiskovavzu na Bregu Nr. 190. Po pofhti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vlih z. k. pofhtah se snajo dobiti.

Pesem v setvi.

Pridno in neutrudljivo
Orjemo vsak svôjo njivo,
S petjem gor' in dol' gredé;
Sej veljá, pèrst razvaliti
In jo skèrbno vso zdrobiti,
Kakor grôbu setve gré.

Vsak z drevesam se ponaša,
Za počitek nič ne praša,
Dokler vse storjeno ni.
Lemež, čertalo le rita,
Mater zemljo nam vplodita,
De v nji zèrno se vmnoží!

Oko v zemljo obernímo;
Z njo se dôbro soznamímo,
Ona naj nam mila bo!
Sej nam večno ni živeti,
Vs'janim biti, v grôbu stleti,
Je tud' nam odlóčeno.

Obetavno zèrno séjmo,
In v odpèrte grôbe gléjmo,
De se delo nam práv vdá.
Kar je vs'jano, zabranájmo;
Kar umèrlo, pokopájmo,
In zaúpajmo v Bogá!

Milo solnce bo sijálo,
Nêbo topli dêž dajalo
Na nezmožno zelenjád;
Sneg bo padal in zakrival
Setev, in v svoj plajš zavíval
Naših njiv prihodnji sád.

Zlato žito bo zorelo,
Kamor se je zerno delo,
Sej je zvesta mati-pèrst;
Kar v-njo denéš, ni zgubljeno,
V trohljivósti prerojeno,
Verne setev boljših verst.

Kar umerlo je pred nami,
To le dremlje v hladni jámi —
Setev vs'jana od Bogá;
Dalj scer čakati bo treba,
De razpade grôbov gleba,
De ta setev pride 'z tlá.

Kdor to setev obžalúje,
Vervaj: večno ne trohnúje,
Kar umèrlo je zmed nas;
Umerjóci prah telesa
Klije v jami za nebesa —
Sád za vekovečni čas!

Rodoljub Ledinski.

III. Od ravnanja s shido.

a) Kakó shido od kokonov odviti.

(Konez.)

Kakó se shida od kokonov odvija ali snuje, je teshko s besedo takó dopovedati, de bi vsak prezej lahko in dobro snal. Nar boljshi je to delo viditi in se takó od drusih nauzhiti. Zhe ni prav in dobro narejeno, je shkoda in shida malo vredna. Torej je dostikrat boljshi ali kokone prodati ali pa sa vso sofesko eno snovavnizo napraviti in imeti, posebno zhe kdo slo veliko shide ni perdelal, de bi bilo vredno, sa-se posebno snovavnizo imeti.

De je veliko leshezhe, lepo, gladko in enako shido vso iméti, zhe jo hozhesfh dragó prodati, lahko verjamesfh. Zhe jo hozhesfh táko imeti, je tréba:

1. flabe kokóne od dobrih odbrati in flabe posebej, dobre pa spet posebej motati ali snovati.

Dobri kokoni so, kateri so zhversti in terdi, in ko jih potreseš, ragljajo. Šlabi pa tišči, kateri so mehki, nedodelani in dvojzški. Zhervi vzhafi, ki sazhnó shido delati, poginejo, preden jo dodelajo. Vzhafi dva zherva en kokon delata in taka shida je slo smedena, in se sató rada terga, in ni enakogladka. Tudi se morajo vmasani kokoni posebej djati;

2. morash vediti, de se shida pod 7 niti ne prodá, torej je tréba 7, 8, 10 ali 12 kokonov sa eno nit vkup motati. Od kolikor kokonov fi sazhel, po toliko jih smirej sa eno nit jemlji, de bo shida vsa enako debela in gladka;

3. preden sazhneš odvijati, je tréba od kokonov bavelo obrati, in to she takrat, ko jo pervizh obirash, preden zherve misliš v kokonih pomoriti.

Odvíja pa se shida takó. V kotel vréle vodé, pod katerim se védno kuri, de voda smirej vroža oftane, se nékaj kokonov dene in se od kazih 7, 8, 10 ali 12 kokonov nitke vsamejo in vkup sa eno nit na motovilze snujejo; od belih kokonov posebej, od drusih pa spet posebej, in se shtrene potlej kmalo na solnze ali na gorko vsak sebi denejo, de se dobro posufhe. To se takó dolgo dela, de so vsi kokoni isnovani. S flabo shido se potlej spet ravno tako ravná, flabi kokoni se ravno takó kakor dobri isnujejo. Mokro shido na kupi imeti strohni.

b) Kakó se isnovana shida v shtrenah hrani.

Isnována in dobro posufhena shida v shtrenah se ali prezej prodá, zhe je kúp po volji, zhe pa ne, se hrani, de se drujikrat drajšhi prodá.

Hraniti pa se mora v suhim zhednim kraji, v suhi skrinji in v suhi kamri, ali pa kje drugej, de prah do nje ne pride, de je mokrota ne spridi, de je misli ne pogerdobé ali ne isgrisljajo, in de fizer kaj fhkode ne terpí, in se prodá kadar je kup bolj po volji. Šlaba shida pa se mora posebej djati.

Bavela in druga flabeji shida se ali posebej prodá, ali pa se sa nogovize ali sa drugo obleko spréde, ali sa dobre, mehke, lahke in gorke odeje i. t. d. oberne. J. S.

Od sarajanja in mnoshenja novih fadnih plemen.

Pred vezh létmi so uzheni moshje zhudno perkasen svedili in veliko fkrivnost sposnali, de namrezh, kakor pri vfi shivali, šta tudi pri vfi rastljini, to je pri vfm kar is korenine raste, po dva spóla: samez in samiza. Pri shivalih šta spola tako odlozhena, de sledni posebej in sa-se shivi. Tudi pri nekterih rastljinah se to najde; tako so ene lorberjove ali figove drevéla goli samzi, druge pa gole ali zhište samize; pri konopljah, hmélu, in shpinazhi so ene štebliza samzi, druge pa samize; pri jagodah

so ene korenine samzi, druge samize. De taki samzi nobeniga sadu ne dajo, je vfm vertnarjem vedno snano. — Šo druge rastljine, pri kterih šta spola tudi dobro odlozhena, pa vender oba, samez in samiza, se snajdetana enimu in ravno tištimu šteblu; tako so pri dinjah, buzah, kumarah in pri vfi rastljinah, ki so tega plemena, ene zvetlize zhišči samzi, druge zhište samize; turfhizhni lat ali klas (krish) je samez, laza pa, ki se spodaj is klasu ob zvetenju perkashejo, flishijo k samizhni pripravi; per léski, oréhu, hraštu in koštanju so tako imenovani brenklji ali janzhiki samzi, samize pa so drugej na vejizah in druge podobe. — Nar vezh plemen je pa tazih drevé, sélish in tráv, de šta oba spóla v eni zvetlizi, kakor pri jabelkah, hrúshkah, zhefhnjeh, breskvah, fljivah i. t. d. Na té rezhi uzheni moshje, k se sélisharji (botanikarji) imenujejo, so k loshefshimu dopovedanju in rasumu med seboj po téh raslozhkih in po shtevilu samzhikov in samizhiz v eni zvetlizi vse rastljine v nektore réde, shlahte in rodovine spravili ali sverstili, in shtevilo sdaj snanih rastljivnih plemenov séshe bliso do 100,000! v kterim shtevilu pa je, postavim: jabelko, ali hrushka, ali vinska terta li sa edino pleme poterjeno.

Ob zvetenju, kadar se ima sadje sarájati, se prikashe na samzhikih prah, k se zvetni ali sárodni prah imenúje. Ko zvetézhó lésko, ali zvetezhó turfhizhno šteblo dregneš, boš vidil zéle oblazhizhe zvetniga prahu doli padati. Ni ga samzhniga zvétya bres sárodniga prahu, zhe ga ravno s svojimi preflabimi ozhmi vselej viditi ne samremo. Vfi tovorizhi, ktere zhebéle okoli léta na sadnjih noshizah sa rejo svojih zhervizhev v panje snafhajo, so li zhišči zvetni práh. Zhebéla se v zvetlizo globoko sarine, de na nje dnu sladko mokroto polishe, med tem se s sárodnim praham oprashí, sletaje pa od ene zvetlize do druge práh s sprednjimi noshizami po sebi pobrishe, in ga kar je mogozhe vkup spravi, potem ga s frednjimi na sadne noshize pertisne. Na eni poti is panja sleté obiskuje zhebéliza le eniga plemena zvétye, in se vede, kakor de bi to pot nobene druge zvetlize ne vidila; sna biti, de bi se sárodni práh vezhfortnih zvetliz ne sprijemaval. Kdor bi hotel zhebéle na njih pašhi oblesovati, bi samogel v enim létu se isuzhiti, de bi vselej vedil is kakiga zvetja je zhebéla pri-nesla, sakaj tovorizhi so po raslozhkih zvétya, v farbi in v svoji svunanji podobi tudi možno raslozheni; nar bolj beli tovorizhi, kar je nam snano, so is koštanja in nar vezhi is flibovne.

(Konez fledí.)

Štrašni naflédki krive perfége.

Gospod dohtar Dolezalek, vodja flepogojivnice v Péshthu na Ogerfkim so na slednji pergodek v „péshtnih“ novizah povédali, kateri je, defiravno shalošten, potreben povfod osnanjen biti. Takó povedó: